

Verdens ondeste mand

Publ. i Information 15.05.1986.

William Hooks: Onde Jake og de tre djævl. Gendigtet af Jørn E. Albert Ill. Dirk Zimmer. 52 s. 80 kr. Forum 1986.

Drengen Bill er på besøg hos tante Anna, der bor ved mosen. Dernede går lygtemanden i mørket. Men det er ingen almindelig lygtemand. Det er onde Jake, som er dømt til at vandre dér med sin lygte. Han havde snøret Sct. Peter, så de ville ikke have ham ind i himlen. I helvede kunne han heller ikke komme, for han var så ond, at fanden selv var truet på renomméet. Selv om Jake egentlig er død, skal man passe på. Han er et farligt bekendtskab for både folk og fanden og de hellige.

Bogen er en samling fortællinger om Onde Jake. Han er en mytisk sagnfigur fra North Carolina, hvis ondskab der fortælles mangfoldige historier om. Nogle af sagnene er genfortalt og bundet sammen i en rammefortælling, der handler om Bill og tante Anna, der fortæller historierne.

Onde Jake er lidt af en *Uglspil*-figur. En joker, der sætter vanemæssige fordomme og regler i skrålys gennem sin amoral og grundlæggende egenskab: skadefryd. På den vis er han et fund, når det gælder at lave fortællinger, der har så meget krudt i sig, at de kan sprænge grænser og lade fortællers og læsers skræk-fryd få frit løb. »Godt det ikke er mig. Godt det ikke går ud over mig. Godt vi har Onde Jake til at prøve det og korse os over«.

Jakes virkeområde er kun i første omgang det almindelige liv mellem folk og fæ. Selv om han splitter det godt ad, er det for øvelser at regne. Han tackler Sct. Peter og skaffer sig remedier til større ondskab fra ham og et ry som »verdens ondeste mand«. Det er optakten. Så er han klar til at gå i lag med fanden selv. Det handler resten af historierne om.

Det udvikler sig til en konkurrence om, hvem der er den ondeste mellem himmel og jord. Jake snører den dumme djævel, som det sker i mange tilsvarende folkelige sagn. Han er når alt kommer til alt en slags menneskelig modkraft til det ondes fyrste. Fanden må se sig besejret, selv han har sine normer, sine fordomme og en prestige, han kan fanges i.

Til sidst tilvender Jake sig endog det farligste af alle fandens våben: violin og violinspil – musikkens vildskab og sødme. Hvad værre er, lærer han det videre til folk selv, så der kan blive mere rav i den. Når felen går glemmer folk både sig selv og reglerne. Jake bryder fandens monopoler.

Fortællingerne er stærke, også i skriften. De handler om en »underdog« der klarer dem, der sidder på flæsket, klarer såvel de jordiske som de overjordiske og underjordiske magthavere. Forresten er han ligeglad med flæsk, bare han morer sig.

Jake og historierne om ham er en art eksperimenter i ondskab. I dem kan ondskabens fysiognomi, dens grænser og dens

muligheder opdages. Det, der kommer ud af det, duer ikke til at kontrollere eller beherske den, men måske til at frigøre og omforme dens skabende kræfter. I tilgift slås der hul på låste normer og fordomme. De synliggøres og overskrides. Onde Jake bliver sikkert meget mod sin vilje violinspillernes og dansens skytsånd. Det fortrængte og forbudte fremmanes og »kultiveres«. Også en måde at få has på fanden selv. Det er hvad fortællingen praktiserer, når den er god nok.

Udtalt, men demonstreret, handler fortællingerne også om prisen for det trip, om det Jake ikke er, som vi er. Han er en outcast, gør sig hensynsløst til sådan én, uden for fællesskab, hvileløst vandrende derude i sumpen med sit helvedeslys. Fanden klarer han altså. Han er en krydsning mellem en dæmon og en daimon. Kun den store græskarmand kan beskytte mod ham, når han har fri allehelgensaften og kommer luskende med sin violin.

Det er stærkt stof, og det er en god omsætning, det har fået i denne version – bortset fra at det er skåret lidt rigeligt ned til børnestørrelse (som om børn skulle have det i de størrelser). Bogen kan i form, handlingskraft og skrift have et noget pænt og fersk anstrøg, selv om den handler om det modsatte. En oversættelse vil næsten altid »normalisere« en tekst. Det sker muligvis også her, men oversættelsen er god, der er tydeligvis investeret sproglig energi og lyst i den, så det er givetvis originalen, der skal lastes. Der er gået barnekammer i fortællingen – ikke så meget, men tendensen er der.

Det er skade, når stoffet, fortællingen om den ondeste mand, man kan finde på, giver chancen for fuld udblæsning, også sprogligt. De oprindelige fortællinger kender jeg ikke, men nok tilsvarende

af dansk aftapning – bl.a. nogle børn finder på. Derfor er jeg rimeligt sikker på, at disse er svækket. Stoffet modereret, så de små kan tåle det. Djævlefamilien er en tand for nuttet, især den lille djævelsøster. Den sproglige udformning snerper samme vej.

Hvad disse fortællinger giver oplæg til, og også trækker på hos læseren er netop, at de slipper kontrollerne og giver udblæsning på tværs af norm og moral. Det kan de gøre med god samvittighed, de *er* fantasi, *er* fiktion – og alle er med på den, også de små. Her gælder virkelig princippet: jo værre jo bedre, bare der er krudt i, bare det er godt fundet på og drejet ordentligt. En fortælling kan sagtens være god moral, selv om den sprænger den gode moral på papiret, når den ellers giver sig selv lov til at være fortælling.

Samlingen her er som sagt af de bedre. Det er ikke mindst det, der gør, at tendensen til pænhed træder frem. Den virker som en grænse, et jerngitter, som både fortælling og fortæller rusker i. Der er mere krudt i ham, end han tør lade gå af. Det er som en nytårsaften, hvor de største raketter alligevel bliver gemt, for hvis nu børnene fik gale lyster af at se så flot fyrværkeri. »Mand det er altså ikke noget at lære børnene«, som tanten sagde. Hun havde gemt de store raketter. -

Bogen får på den vis én af børnelitteraturens bornerte fordomme til at træde frem, fordi den er én af dem der ligger mindst under. Den er et godt bud på nydigtning af gammelt mytestof. Nydigtning er vigtig, ligesom anstændige ukastrerede udgaver af det gamle (dvs. uden svækkelser og »normaliseringer«, hvad der rider børnelitteraturen som en mare). Vi har her i

landet et par enestående eksempler på den slags omdigtning. De ligger ikke under. Den ene er en gammel svend: Dahlerups *Den gode gamle Rævebog*, der bygger på folkelige fabler. Den anden er Eske K. Mathiesens *Heinrich Hundekok*, der bygger på skæmteeventyr. Det er en af de bedste børnebøger, der er lavet her i landet i

de senere år. De være hermed anbefalet. Endelig har vi jo H.C. Andersen, der bare kunne det der.

Som eksempel på en metode, der går i samme retning, er bogen her nok værd at stifte bekendtskab med, ligesom den kan give et godt trip med ungerne.

Grædefred 2

Forældrene og den lille datter er på besøg. Pigen er urolig. Hun vil ikke sidde ved bordet. Og det er et fremmed sted. Moderen tager hende over til sig. Hun vrider og vender sig. Moderen lader hende komme ned på gulvet. Dér sidder hun nede. Så begynder det at sitre lidt i ansigtet. Der kommer et par små hikst. Det trækker op.

– Se missen, skynder moderen sig at sige, se den sidder og spiser.

Pigen, der nu næsten er gået i gråd, siger uden et sideblik til katten og med gråd i stemmen:

– Ja, men jeg vil gerne græde.